

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

До 30-річчя Незалежності України

**ВИКОНАВЧЕ
ПРОВАДЖЕННЯ:
ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА**

Монографія

За загальною редакцією
судді Касаційного адміністративного суду
Р. Ф. Ханової

та доцента кафедри цивільного процесу
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
С. О. Кравцова

Харків
«Право»
2021

УДК 347.952(477):001.891.3
В43

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
(протокол № 7 від 29 січня 2021 року)*

Рецензенти:

Н. Ю. Голубєва – завідувач кафедри цивільного процесу Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор;

Р. Ю. Ханик-Посполітак – завідувач кафедри галузевих правових дисциплін Національного університету «Києво-Могилянська академія», кандидат юридичних наук, доцент;

І. С. Ярошенко – доцент, кандидат юридичних наук, професор кафедри цивільного та трудового права Юридичного інституту Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

Виконавче провадження: теорія та практика : монографія / [Р. Ф. Ханова, С. О. Кравцов, І. О. Ізарова та ін.] ; за заг. ред. Р. Ф. Ханової, С. О. Кравцова. – Харків : Право, 2021. – 672 с.

ISBN 978-966-998-208-7

У монографії розкриваються різні доктринально-практичні аспекти виконавчого провадження як завершальної частини судового розгляду, історичні витoki та становлення сучасної змішаної моделі примусового виконання судових рішень і рішень інших органів. Аналізується та дається систематизація правозастосовчої діяльності Верховного Суду щодо процесуальних питань, які пов'язані з виконанням судових рішень у цивільних, адміністративних, господарських справах та рішень інших органів (посадових осіб).

Для наукових співробітників, викладачів, здобувачів наукового ступеня доктора філософії в галузі права (кандидата юридичних наук), студентів, а також суддів, прокурорів, адвокатів та інших практикуючих юристів і всіх, хто цікавиться теоретичними та практичними проблемами виконавчого провадження.

УДК 347.952(477):001.891.3

© Ханова Р. Ф., Кравцов С. О.,
Ізарова І. О. та ін., 2021
© Видавництво «Право», оформлення, 2021

ISBN 978-966-998-208-7

АВТОРИ ТА УПОРЯДНИКИ

ХАНОВА РАЇСА – суддя Верховного Суду в Касаційному адміністративному суді, секретар судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів, кандидат юридичних наук;

КРАВЦОВ СЕРГІЙ – доцент кафедри цивільного процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук;

КРАТ ВАСИЛІЙ – суддя Верховного Суду в Касаційному цивільному суді, кандидат юридичних наук, доцент;

ІЗАРОВА ІРИНА – професор кафедри нотаріального, виконавчого процесу, адвокатури, прокуратури, судоустрою Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, професор кафедри загальноправових дисциплін Інституту управління і права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук;

ПРИТИКА ЮРІЙ – завідувач кафедри цивільного процесу Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України;

ЩЕРБАНЮК ОКСАНА – завідувач кафедри процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, доктор юридичних наук, доцент;

ПАНЧЕНКО ОЛЬГА – Голова Харківського окружного адміністративного суду, кандидат юридичних наук;

МАТОХНЮК ДМИТРО – суддя Сьомого апеляційного адміністративного суду, кандидат юридичних наук;

КОТЕЛЕВЕЦЬ АЛЛА – заступник Голови Харківського Апеляційного суду, суддя Харківського Апеляційного суду, кандидат юридичних наук;

ОВЧАРЕНКО ОЛЕНА – доцент, доцент кафедри адвокатури Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, експерт з питань судової реформи проекту ЄС «Право-Justice», Дисциплінарний уповноважений Асоціації приватних виконавців України, доктор юридичних наук;

СНІДЕВИЧ ОЛЕКСАНДР – доцент кафедри нотаріального, виконавчого процесу, адвокатури, прокуратури, судоустрою Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат юридичних наук;

МАЛЯРЧУК ЛЮБОВ – доцент кафедри нотаріального, виконавчого процесу та адвокатури, прокуратури, судоустрою Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат юридичних наук;

УГРИНОВСЬКА ОКСАНА – доцент кафедри цивільного права та процесу юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка, кандидат юридичних наук, доцент;

ЗМІСТ

Передмова (Раїса Ханова, Сергій Кравцов).....	23
---	----

ЧАСТИНА 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

РОЗДІЛ 1

ЯК ЗАБЕЗПЕЧИТИ ЕФЕКТИВНЕ ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ: НА ШЛЯХУ ДО СТАЛОГО ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ (РИНА ІЗАРОВА, ЮРІЙ ПРИТИКА).....	31
---	----

РОЗДІЛ 2

ПРОБЛЕМА ВИКОНАННЯ АКТИВ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ (ОКСАНА ЩЕРБАНЮК).....	45
---	----

РОЗДІЛ 3

ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ПИТАННЯ СТЯГНЕННЯ ВИКОНАВЧОГО ЗБОРУ У ВИКОНАВЧОМУ ПРОВАДЖЕННІ (ОЛЬГА ПАНЧЕНКО, ДМИТРО МАТОХНЮК).....	54
--	----

РОЗДІЛ 4

ІНСТИТУТ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПРИВАТНОГО ВИКОНАВЦЯ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ (ОЛЕНА ОВЧАРЕНКО).....	71
--	----

РОЗДІЛ 5

ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ В УМОВАХ ТИМЧАСОВОЇ ОКУПАЦІЇ ОКРЕМИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ ТА ЗАКОНОДАВЧОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ (ОКСАНА УГРИНОВСЬКА, МИХАЙЛО ПІНЯШКО).....	92
--	----

РОЗДІЛ 6

ВИКОНАВЧЕ ПРОВАДЖЕННЯ У МЕХАНІЗМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ОСОБИ (ОЛЬГА ВЕРБА-СИДОР).....	109
--	-----

РОЗДІЛ 7

ГЛАСНІСТЬ І ВІДКРИТІСТЬ ЯК ПРИНЦИПИ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ (ОЛЕКСАНДР СНІДЕВИЧ).....	163
---	-----

ПРОБЛЕМА ВИКОНАННЯ АКТІВ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ

Виконання рішень та висновків Конституційного Суду України є гарантією конституціоналізму та залежить від відповідного рівня конституційної та політичної культури суспільства. Ця обставина, у свою чергу, призводить до припущення, що досягнення даної мети можливе лише за умови, що всі суб'єкти, що входять до цієї сфери, висловлюють повагу до Конституційного Суду України, його компетенції та актів.

Ефективна реалізація рішень та висновків Конституційного Суду України у формі виконання є актуальною проблематикою, інтерес до якої зумовлений важливістю актів Конституційного Суду для забезпечення верховенства Конституції України та існуванням такої проблеми як невиконання чи неналежного виконання актів Суду.

Виконання актів Конституційного Суду України є правовим інститутом, до якого входять норми, що визначають порядок виконання рішень та висновків Конституційного Суду України, та які визначають юридичні умови і гарантії їх виконання.

На сучасному етапі розвитку конституційного права рішення Конституційного Суду більше не сприймається лише як документ, що лише визначає конституційність чи неконституційність правових актів, а більше уваги надається тій обставині, що останні є основним засобом формування конституційної доктрини та розвитку Конституції.

Відповідно до ст. 151² Конституції України «Рішення та висновки, ухвалені Конституційним Судом України, є обов'язковими, остаточними і не можуть бути оскаржені»¹. Глава 14 Закону України «Про Конституційний Суд України» містить дві статті, присвячені виконанню рішень та висновків Конституційного Суду України. Так, відповідно до статті 97 Закону: «Суд у рішенні, висновку може встановити порядок і строки їх виконання, а також зобов'язати відповідні державні органи забезпечити контроль за виконанням рішення, додержанням

¹ Конституція України № 254к/96-ВР від 28.06.1996. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

висновку. Суд може вимагати від відповідних органів письмове підтвердження виконання рішення, додержання висновку»¹, а 98 стаття Закону встановлює відповідальність за невиконання актів суду.

В механізм реалізації рішень конституційних судів входить: діяльність парламенту щодо приведення актів, визнаних неконституційними актів у відповідність з рішенням конституційного суду; моніторинг правових актів на відповідність рішенням конституційного суду; виключення з правозастосовної практики актів, визнаних неконституційними, і актів, що містять аналогічні положення, перегляд і запобігання виконання рішень, що ґрунтуються на положеннях, визнаних такими, що не відповідають Конституції України; застосування актів конституційних судів у правозастосовній практиці як актів тлумачення конституції при встановленні конституційності актів; опосередкована реалізація рішень суб'єктами права, зокрема, використання для обґрунтування своєї юридичної позиції.

Рішення конституційного суду реалізується у формах: використання виконання; дотримання; застосування. Способи виконання рішень конституційних судів визначаються видом конституційного провадження, правовими наслідками прийняття рішень, визначеними конституцією і законодавством, змістом норми, що визнавалась неконституційною, вказівкою в рішенні порядку його виконання (виходячи з повноваження конституційних судів визначати особливості виконання своїх рішень).

Виконання рішень конституційних судів, як правило, включає реалізацію юридичних позицій, які як правило містяться в мотивувальній частині акту.

Діяльність конституційних судів ґрунтується на міжнародних стандартах прав і свобод людини, яка визнана найвищою соціальною цінністю. Співвідношення діяльності конституційного суду і Європейського Суду з прав людини в сфері винесення і виконання судових рішень сприяє інтеграції міжнародних норм в правову систему, в практику правотворчості і правозастосування, що усуває серйозні протиріччя між нормативним регулюванням і конституційною характеристикою держави як правової.

Юрисдикція ЄСПЛ є обов'язковою і охоплює території 47 держав-членів Ради Європи. Сьогодні Страсбурзька система стикається з низ-

¹ Закон України «Про Конституційний Суд України» № 2136-VIII від 13.07.2017 р. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 35, ст.376. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text>

кою викликів, один з яких пов'язаний з національним застосуванням рішень ЄСПЛ, які називають «ахілесовою п'ятою» системи¹. Ст. 46 (1) ЄКПЛ встановлює юридичний обов'язок держав дотримуватися рішень ЄСПЛ. Європейська комісія за демократію через право (Венеціанська Комісія) описала виконання судових рішень як: «Однозначне, імперативне юридичне зобов'язання, повага до якого є життєво важливим для збереження, розвитку принципів та цінностей на Європейському континенті»².

Держави-члени Ради Європи відрізняються між собою тим, як їх національні правові системи захищають права людини та як ці системи співвідносяться з міжнародним правом. Національні суди відіграють важливу роль до того, як справа потрапить до Страсбурга, застосовуючи стандарти ЄКПЛ при розгляді справ у національних судах. Суддя ЄСПЛ Джулія Лаф-Франк називає національні суди «амбасадорами» практики ЄСПЛ³. Однак іноді національно конституційні суди «повстають» проти Страсбурга. Національні конституційні суди мають особливі стосунки з ЄСПЛ, оскільки здійснюючи правову охорону національних конституцій, вони можуть взаємодіяти відповідно до Конвенції і так на національному рівні впроваджувати стандарти ЄКПЛ. Здатність конституційних судів враховувати ЄКПЛ допомагає мінімізувати ризик прямих національно-конвенційних конфліктів.

У своєму звіті за 2015 рік Комітет Міністрів Ради Європи зазначив: «Досвід показав, як через інтерпретацію та діалог національні суди успішно подолали конфлікти, знайшли рішення та узгодили національні інтереси і вимоги Конвенції»⁴. Основною метою цього документа є висвітлення ролі, яку конституційні суди можуть відігравати після винесення ЄСПЛ рішення проти країни, тобто протягом стадії виконання рішення.

Слід звернути увагу на справу, яка стосується питання конституційної колізії та рішення, запропоновані конституційним судом Литви.

¹ A. Donald, Tackling Non-Implementation in the Strasbourg System: The Art of the Possible, in: EJIL: Talk!, 28.4.2017. URL: www.ejiltalk.org/.

² Venice Commission, Russian Federation: Final Opinion on the Amendments to the Federal Constitutional Law on the Constitutional Court, No. 832/2015, 13.6.2016, 11, URL: <http://www.venice.coe.int>.

³ J. Laffranque, in: Council of Europe, Dialogue between Judges: Implementation of the Judgments of the European Court of Human Rights: A Shared Judicial Responsibility, 2014, 9.

⁴ Committee of Ministers, 9th Annual Report, Supervision of the Execution of Judgments and Decisions of the European Court of Human Rights, 2015, 11. URL: <http://www.coe.int>.

У Литві конфлікт виник між тлумаченнями Конституційного Суду Литовської Республіки та ЄСПЛ щодо пасивного виборчого права колишнього президента Роландаса Паксаса, який був звільнений з посади через процедуру імпічменту¹. У квітні 2004 р. Парламент Литви оголосив імпічмент Роландасу Паксасу, який був президентом Литви з початку 2003 року за його зв'язки з російським бізнесменом, який фінансував президентську кампанію Р. Паксаса, а взамін отримав литовське громадянство². Після звільнення з посади Р. Паксас виявив бажання бути кандидатом на майбутніх президентських виборах. У 2004 р. Сейм вніс зміни до Закону про вибори президента з метою дискваліфікації особи, яка була усунена з посади в порядку імпічменту від кандидатури на пост Президента, якщо пройшло менше п'яти років. В результаті Р. Паксасу було заборонено брати участь у виборах. Члени Сейму звернулися до Конституційного суду Литви для перевірки, чи відповідає таке положення Конституції Литви, враховуючи, що такого обмеження пасивного виборчого права не існувало в конституційному тексті. Сейм просив оцінити дану ситуацію з позицій конституційних принципів правової держави, справедливості та пропорційності. Конституційний суд Литви не лише відхилив аргументи заявників, але й постановив, що обмеження для особи, яка була усунена з посади Президента через процедуру імпічменту за грубе порушення Конституції та порушення присяги не суперечили Конституції проте, встановлений законодавством термін був неконституційним. На думку Конституційного суду Литви: «Грубе порушення Конституції або порушення присяги підриває політику довіри до інституту Президента республіки і поряд з цим слабшає довіра до державної влади в цілому та до Литовської держави»³. В даному рішенні не було посилання на міжнародну практику чи практику ЄСПЛ. В результаті даного судового рішення 15 липня 2004 р. Парламент Литви вніс зміни до Закону та заборонив особі, яка була усунена з посади відповідно до процедури імпічменту, брати участь у виборах. В результаті Р. Паксас звернувся зі скаргою до ЄСПЛ про порушення ст. ст. 3 Протоколу № 1 (право на вільні вибори). ЄСПЛ встановив, що заборона заявнику бути обраним до Парламенту переслідувала законну мету збереження де-

¹ LCC, 25.5.2004, Case No. 24/04; ECtHR, Paksas v. Lithuania [GC], 6.1.2011, Application No. 34932/04.

² LCC, 31.3.2004 (Conclusion), Case No. 14/04.

³ LCC, 31.3.2004 (Conclusion), Case No. 14/04.

мократичного порядку, але була непропорційним заходом для досягнення мети¹. Уряд Литви стверджував, що цей захід не є непропорційним у конкретному історичному та політичному контексті Литви – країни з відносно невеликим демократичним досвідом та прикладами неетичної поведінки політиків. Уряд посилався на рішення ЄСПЛ у справі *Зданока проти Латвії*, де ЄСПЛ визнав, що дискваліфікація колишнього члена Комуністичної партії від виборів до Парламенту Латвії відповідала Конвенції². ЄСПЛ не відкидав значення «місцевого політичного контексту» у справі Р. Паксаса. Тим не менш, акцентував увагу на суворому характері цього заходу: через його конституційний характер, дискваліфікація була постійною і незворотною, і поширювалася на інші посади, що вимагають складання присяги.

Розглядаючи питання справедливого задоволення, ЄСПЛ нагадав Литві про своє зобов'язання виконати рішення, що випливає з ст. 46 ЄКПЛ. Крім того, ЄСПЛ повторив те, що встановив у своїй попередній судовій практиці, що встановлення порушення означає обов'язок держави вжити загальні та/або індивідуальні заходи з метою припинення порушення, щоб повторно максимально зберегти ситуацію, що існувала до порушення норм Конвенції³.

Для того, щоб виконати рішення, прийняте парламентом Литви 22 березня 2012 р. були внесені зміни до закону про парламентські вибори, які обмежували термін дискваліфікації особи на чотири роки⁴. Після внесення змін група депутатів звернулася до Конституційного суду Литви, аргументуючи неконституційність нового строку чотири роки попереднім тлумаченням конституційної доктрини імпичменту. 5 вересня 2012 року Конституційний Суд Литви підтвердив, що його інтерпретація 2004 року не змінилася, і що термін, встановлений у законі, суперечив різним конституційним положенням. Крім того, Конституційний Суд Литви вирішив, що, намагаючись скасувати попереднє рішення Сейм перевищив свої повноваження та порушив національні принципи розподілу влади та верховенства права. У своєму рішенні Конституційний Суд Литви визнав, що існувала невідповідність між положеннями Конституції Литви та зобов'язаннями, що випливають із рішення ЄСПЛ.

¹ ECtHR, *Paksas v. Lithuania* (note 13). The ECtHR only addressed the question of the right to be elected to the Parliament as part of Art. 3 of Protocol No. 1.

² ECtHR, *Zdanoka v. Latvia* [GC], 16.3.2006, Application No. 58278/00.

³ ECtHR, *Paksas v. Lithuania* (note 13), Para. 119.

⁴ Amendment of 22.3.2012, No. XI-1939.

Однак, враховуючи, що попередня конституційна доктрина Конституційного Суду Литви не змінена, єдиним способом було внесення змін до конституції. Іншими словами, конфлікт між конституційним законодавством та ЄСПЛ мав вирішити ЄС.

В окремих думках суддів Егідіуса Сілейкіса, Гедиміна Месоніс було зазначено, що конституційний суд не розглянув належним чином рішення ЄСПЛ. На думку судді Е. Сілейкіса, Конституційний Суд Литви повинен був скористатися можливістю сформулювати конституційний принцип, згідно з яким Конституція повинна тлумачитися сприятливо для міжнародного права, як це робить Німеччина або Польща.

Конституційний Суд Литви чітко зазначив, що єдиним способом виконати рішення ЄСПЛ буде внесення змін до конституції, що є прерогативою парламенту. Таке рішення не тільки надсилає вагомий сигнал законодавцю, але й свідчить, що конституційний суд відображає власний обов'язок як органу державної влади дотримуватись остаточних рішень ЄСПЛ. Однак, враховуючи політичний характер справи та складність внесення змін та доповнень до конституції, конституційний суд вказав, що існує ризик того, що виконання буде затримано або може не відбутися взагалі.

У своїй конституційній доктрині Конституційний Суд Литви регулярно посилається на різні положення ЄКПЛ, а також прецедентну практику Страсбурзького суду. При цьому статус ЄКПЛ є формально нижчим за конституцію, однак Конвенція використовується конституційними судами країн Західної Європи для допомоги у тлумаченні як «джерело натхнення» для конституційних положень. Такий гнучкий підхід дозволяє конституційним судам балансувати між конституційними вимогами поважати міжнародне право та верховенством конституції.

Щодо механізму виконання рішень конституційного суду, то слід дати відповідь на питання чи повинен існувати спеціальний орган, який забезпечить виконання рішення Конституційного Суду, і яку роль повинен виконувати конституційний суд у цій сфері?

У міжнародній практиці існує три загальних підходи щодо цього. Згідно з першим, конституційний суд не наділений повноваженнями контролю за виконанням його рішень і не відіграє в цій сфері конкретної ролі. Наприклад, у Словаччині. Але це не передбачає того, що конституційний суд не може впливати на виконання рішення¹.

¹ Brostl, A., Kluchka, Y. A., Mazak, Y. A. Konstitucionnyj Sud Slovackej Respubliki (Organizaciya, process, doktrina). [Constitutional Court of the Republic of Slovakia

У деяких країнах повноваження забезпечення виконання рішень конституційного суду належать державі, зокрема, виконавчим органам (так званий другий підхід). Так, стаття 81 Закону «Про організацію та функціонування Конституційного суду Албанії»¹ передбачає, що виконання Рішення Конституційного Суду забезпечується Радою міністрів Республіки Албанії через відповідну державну адміністрацію. Конституційний Суд може призначити інший орган, щоб виконати своє рішення та засоби виконання, якщо це необхідно.

Стаття 31 Конституційного Закону «Про Конституційний Суд Республіки Хорватії»² передбачає, що уряд Республіки Хорватія забезпечує через органи центрального управління виконання рішень Конституційного Суду.

Відповідно до третього підходу, сам конституційний суд гарантує виконання власних рішень.

Міжнародна практика щодо досліджуваного питання однозначно показує, що основним у забезпеченні виконання рішень конституційного суду є не встановлення спеціального органу, а формування відповідного рівня співпраці серед органів державної влади та готовності до виконання актів суду.

Конституційний Суд Угорщини неодноразово заявляв, що при реалізації своєї компетенції необхідно співпрацювати та поважати розподіл процедурної автономії та автономії прийняття рішень. Це обов'язок органів державної влади, закріплених у конституції для добросовісної, спільної, взаємопов'язаної із виконанням свої завдань реалізації конституційних повноважень³. Це також стосується й проблеми забезпечення виконання рішень конституційного суду та передбачає повагу до цього органу, його влади, а також до рішень усіх суб'єктів, включених до цієї сфери. Іншими словами, досягнення значеної мети можливе лише в умовах взаємної поваги із дотриманням принципу «ефективного самообмеження».

(Organization, proceedings, doctrine).] Koshice: Konstitucionnyj sud Slovackoj Respubliki, 2001, ISBN 80-967396-8-9, p. 101.

¹ Law «On the organization and functioning of the Constitutional Court of Albania». URL: http://www.gjk.gov.al/web/law_nr_8577_date_10_02_2000_84.pdf

² Constitutional Act «On the Constitutional Court of the Republic of Croatia». URL: http://www.usud.hr/default.aspx?Show=ustavni_zakon_o_ustavnom_sudu&m1=27&m2=49&Lang=en

³ Paczolay, P. (ed.). Twenty Years of the Hungarian Constitutional Court. Budapest, Constitutional Court of Hungary, 2009, ISBN 978-963-88605-0-7, pp. 101–102.

Незважаючи на важливість різноманітних організаційних механізмів, формування належної системи виконання рішення конституційного суду в першу чергу залежить від відповідного рівня конституційної та політичної культури суспільства. Це передбачає, що досягнення зазначеної мети можливе лише в умовах, коли всі суб'єкти включені в цю сферу виконання рішень конституційного суду. У зв'язку з цим варто згадати статтю 108 Сербського закону «Про Конституційний Суд», згідно з яким при здійсненні своїх функцій конституційний суд співпрацює з державою та іншими органами і організаціями, науковими та іншими установами та іншими особами з питань, що представляють інтерес для збереження конституційності та законності¹.

Конституційні суди не можуть забезпечити виконання своїх рішень власними повноваженнями. Більшість засобів, які можуть бути визначені як гарантії виконання цих рішень, відносяться до повноважень органів виконавчої влади. Дотримуючись принципу розподілу влади, конституційний суд не виправляє помилок, зроблених законодавцем. Суд виявляє дотримання чи недотримання законодавчого положення з конституцією чи іншими положеннями актів вищої юридичної сили. Відповідно, якщо положення було визнане неконституційним, Суд зобов'язує парламент виправити помилку. Коли ми говоримо про відповідальність за виконання рішення конституційного суду, як правило, ми говоримо про відповідальність виконавчої влади. Однак, якщо орган законодавчої влади не бажає поважати точку зору суду, не існує заходів у розпорядженні конституційного суду, за допомогою яких він може вплинути на законодавця.

Аналіз питань виконання рішень конституційного суду в частині, що стосується їх впливу на законодавство, дозволяє виявити ряд проблем: неприпустима повільність законодавця у виконанні рішень, які потребують додаткового регулювання; продовження дії актів урядового та відомчого рівня, незалежно від визнання неконституційними окремих положень закону, на яких вони ґрунтуються; ігнорування окремими посадовими особами та органами державної влади рішень у справах, пов'язаних з конкретним нормоконтролем; неоперативність в поширенні органами законодавчої і виконавчої влади правових позицій конституційного суду на аналогічні положення інших норматив-

¹ Law «On the Constitutional Court of the Republic of Serbia». URL: <http://www.ustavni.sud.rs/page/view/en-GB/237-100030/law-on-the-constitutional-court>

них актів тощо. Усунення подібних проблем можливо шляхом вдосконалення законодавства про конституційний суд та процедур конституційного судочинства.

Доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедру процесуального права
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича,
Україна, м. Чернівці

Оксана Щербанюк